

KONSTEN ATT TÄNKA FEL

NICOLAI BERDIAEFF: På tröskeln till ny tid. Diakonistytrelsens förlag. Pris 6:50.

DEN LANDSFLYKTIGE ryske "filosofen" Nicolai Berdiaeff har i sitt sista, till svenska översatta arbete sökt ge en sammanfattning av sin livsåskådning. Han vill smälta samman kristendom, rysk kommunism och principer om politisk och medborgerlig frihet. Hur detta skall gå till omtalas inte och lär inte heller kunna klargöras. Det intressanta i boken ligger inte däri, utan i att den nästan alltigenom ger så fulländade exempel på slapt, gröttigt och felaktigt tänkande. En lärare som med konkretion vill visa sina elever hur man inte bör tänka — och i varje fall inte skriya — har här gott om material. Även i konkurrens med samtidens mest berömda mystagoger håller Berdiaeff måttet då det gäller att blanda platthet, meningslöshet och orimlighet, svulst och floskler. Sartre, som Berdiaeff både beundrar och angriper, verkar klar och vettig vid en jämförelse.

Rysslands "själ" — det är ett nyckelord i Berdiaeffs förkunselse. Denna själ är kallad att frälsa världen. Om dess beskaffenhet talar Berdiaeff på ett sätt som är välkänt från en hel rad skildringar av s. k. nationalkarakterer. Den ryska idén "vill förverkliga broderskapet och enheten mellan människor och nationer". I den ryska själen ingår känslan för personligheten och känslan för gemenskapen en förening som eljest är okänd. "Personligheten har i Ryssland alltid varit mera framträdande än i det moderna Västerlandets nivellerade, operosliga och mekaniska civilisation." Genom sitt sinne för humanitet och sin respekt för människorna representerar den ryska själen det högsta i historien, men i övrigt är det inte så lätt att fånga den; motsättningarna och den stora spänvidden är också karaktäristiska

för ryskt kynne. "Undergivenhet och frihetskärelek existerar hos det ryska folket sida vid sida, på samma sätt som medlidande och förbarmande finns vid sidan av den grymma våldsmentaliteten."

Då ryssarna uppträder hårt och grymt är det dock i grunden blott fråga om sken och tillfälligheter. "Man kan konstatera att det på bottnen av den ryska totalitarismen alltid finns ett drag av den ryska smärtfylldheten och ett sökande efter den allomfattande sanningen." Visserligen ger "det ryska folket ofta vika för farliga frestelser och låter sig vilseledas", men "detta är måhända ett tecken på dess andliga rikedom". Ryssland "har lärt känna de imperialistiska och nationalistiska förvillelser och frestelser som utgör den negativa motpolen i dess historia... men dessa tendenser är främmande för Rysslands idé och för dess kallelse i historien". De folk som undertrycks av Ryssland kan alltså trösta sig med att deras öde — för att tala med Berdiaeffs läromästare Hegel — är något rent tillfälligt och blott och bart existentiellt; den ryska själen har inte med saken att göra, tvärtom, den är på väg att frälsa mänskligheten.

Berdiaeff är typisk även såtillvida som han identifierar sig själv och den ryska själen. Denna process framträder ibland med komisk öppenhet. "Personlighetsproblemet har haft en central betydelse för ryskt tänkande under 1900-talet", heter det. Uppgiften är överraskande; under större delen av 1900-talet har Marx, Lenin och Stalin varit de tongivande ryska "filosoferna", och med personlighetsproblemet har de sannernligen inte brottats. Men i en not till den citerade satsen får man förklaringen: "framför allt har det (personlighetsproblemet) en central plats i mitt eget tänkande".

Till tankeförvirringen i stort sällar sig dumheterna i detalj. På nästan varje sida möter re-

flexioner av denna klass: "En enbart konservativ inställning till det förgångna är felaktig och skadlig. Den skulle innebära ett förräderi mot det som just nu är ett dynamiskt skeende." Berdiaeff klagar över andras tråkighet. "Tråkighetens virus uppträder i de kristna församlingarna av alla konfessioner liksom i den traditionella kristna litteraturen, vilken i detta avseende kan tävla med den socialistiska pressen." Berdiaeff överträffar dock alla både i tråkighet och i grumlighet.

Herbert Tingsten

3/2